

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Кафедра педагогічної майстерності та менеджменту

Методичні рекомендації
ПРОПЕДЕВТИЧНА ПРАКТИКА
III курс

Полтава – 2014

УДК 37.091.33-027.22(072)

ББК 74.580.266.6

П 78

Пропедевтична практика III курс [Текст] : методичні рекомендації / упоряд. :
Гриньова М. В., Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю. – Полт. нац. пед. ун-т.
імені В.Г. Короленка. – Полтава : ПП «Астрая». – 2014. – 53 с.

*Затверджено Вченою Радою Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка (протокол № 8 від 27 лютого 2014 р.)*

Матеріали видання сприятимуть професійному зростанню, вихованню гармонійної духовно розвиненої особистості студента, становленню його педагогічної культури, творчому ставленню до дійсності, розвитку здатності самостійно оволодівати знаннями про сутність педагогічної майстерності та усвідомлення її значущості у вихованні та навчанні учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Зміст пропедевтичної практики передбачає її широку інтеграцію й осмислення зв'язків із педагогічною майстерністю вчителя, педагогікою, психологією та іншими науками.

Для студентів 3 курсу всіх спеціальностей.

Рецензенти:

Кривонос Ніна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Яланська Світлана Павлівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної, вікової та практичної психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Колос Юлія Зіновіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

УДК 37.091.33-027.22(072)

ББК 74.580.266.6

© Гриньова М. В., Малаканова Л. В.,
Сорокіна Г. Ю., укладання, 2014

© Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ І. ПРОПЕДЕВТИЧНА ПРАКТИКА У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	6
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	6
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	9
3. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЩОДЕННИКА ПЕДАГОГІЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ.....	12
НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТОВІ.....	13
РОЗДІЛ ІІ. ЗМІСТ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ІІІ КУРСУ	15
1. НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ (ЗНЗ), ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ, УМОВИ ПРОДУКТИВНОСТІ.....	15
2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ- ВИХОВАТЕЛЯ.....	20
3. ДИТИНА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗНЗ.....	24
НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТОВІ.....	28
РОЗДІЛ ІІІ. ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТИЖДЕНЬ	39
ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	44

ПЕРЕДМОВА

Наразі українській системі освіти потрібні нові концепції, парадигми та технології навчання і виховання, які зможуть забезпечити особистісно орієнтований підхід до учнів, навчити їх жити в суспільстві з новим соціально-економічним устроєм. Важливо суттєво переглянути надзавдання, мету, принципи, зміст навчання й виховання, віднайти найсучасніші засоби і механізми гармонійного духовного розвитку особистості. У такий загальноосвітній навчальний заклад повинен прийти вчитель нового типу – професіонал, інтелігент, громадянин, носій і виразник загальнолюдських цінностей, провідник ідей національної культури, людина гуманістичної спрямованості та яскрава індивідуальність. Тільки такий учитель зможе забезпечити гармонійний духовний розвиток дитини, навчити її жити у сучасних умовах. Вирішення цього завдання забезпечується високим професіоналізмом учителя, особливістю якого є здатність до інтеграції загальноосвітніх, спеціальних, психолого-педагогічних, дидактичних і методичних знань, комплексного вирішення завдань навчання, виховання і розвитку учня. Саме тому професійна підготовка майбутнього вчителя не може обмежуватися лише оволодінням спеціальними знаннями, вміннями та навичками.

Виконуючи будь-які професійні функції, людина реалізує себе як індивідуальність і особистість, цілісно реагуючи на ситуації, що виникають, вступаючи у взаємодію з іншими учасниками професійних стосунків, створюючи систему індивідуальних цінностей. Особистісна неготовність до виконання професійних компетенцій не дозволяє значній частині випускників вищих навчальних закладів повністю реалізовувати свій творчий потенціал, уповільнює розвиток професійної майстерності. Психологічно неосвічена людина частіше потрапляє під вплив негативних факторів, зазнає особистісних деформацій, сама починає завдавати психічні травми людям, з якими спілкується на міжособистісному чи професійному рівнях. У цьому контексті однією з провідних проблем професійної підготовки майбутнього

вчителя на сучасному етапі є розвиток не тільки його пізнавальної активності, але й здатності до професійного самопізнання, самоусвідомлення та самотворення.

Сутнісний смисл цього процесу полягає не у привласненні всієї різноманітності засобів педагогічної діяльності, засобів взаємодії з учнем, який розвивається, а у відборі оптимальних для конкретного вчителя засобів впливу та взаємодії з учнем. Змістом і характером психолого-педагогічного навчання повинна вироблятися готовність учителя (мотиваційна, когнітивна, операціональна) до професійного самопізнання, гармонійної внутрішньої інтеграції.

Системоутворюючим стрижнем базової професійної підготовки у вищому навчальному закладі є практика студентів. Педагогічна практика створює умови для вироблення внутрішньої установки на педагогічну професію, розвитку професійного інтересу, відповідних педагогічних умінь та здібностей. Вона дає можливість відкоригувати та перевірити рівень засвоєння знань, застосувати їх у педагогічній діяльності. Успішне вирішення навчально-виховних завдань вимагає постійного аналізу власної педагогічної діяльності та діяльності вчителів, рефлексії, креативності, самовдосконалення.

Педагогічна практика створює сприятливі умови для розвитку цілеспрямованої систематичної науково-дослідницької діяльності студента, спонукає його до активності, творчості, орієнтує на індивідуально-творчий стиль професійної діяльності. Безпосередня практична діяльність студента у загальноосвітньому навчальному закладі сприяє розвитку мотиваційного компонента професійного становлення майбутнього вчителя (професійного інтересу, бажання працювати з дітьми, гуманістичної спрямованості), когнітивного компонента (професійної компетентності), операціонального компонента (оволодіння різними педагогічними технологіями), а педагогічно доцільна її організація дозволяє забезпечити особистісно орієнтований характер навчально-виховного процесу вищого навчального закладу.

РОЗДІЛ I

ПРОПЕДЕВТИЧНА ПРАКТИКА У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

1. Мета і завдання пропедевтичної практики

Відповідно до концепції, розробленої в програмі "Освіта" (Україна ХХІ століття) та "Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України" **надзавданням** практики студентів є розвиток компонентів їхнього професіоналізму, а саме: професійної культури майбутнього вчителя, його педагогічної майстерності, оволодіння ним педагогічними технологіями. Відповідно, **мета пропедевтичної практики полягає у розвитку внутрішньої установки на педагогічну професію (розвиток педагогічної позиції).**

В основу організації пропедевтичної педагогічної практики студентів III курсу покладено:

– *гуманістична спрямованість*, зв'язок із життям, її відповідність змісту й організаційним вимогам, що ставляться сьогодні до навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу;

– *діяльнісний підхід*, що орієнтує не лише на засвоєння чужого досвіду (прикладів і способів, методів і засобів), але й самовираження студентів у активному творчому педагогічному процесі. Майстерність у будь-якій професії починається з розуміння своїх професійних особливостей і можливостей та пошуку шляхів досягнення цієї майстерності;

– *особистісно орієнтований характер діяльності*, що дає можливість студенту осмислити роль своєї індивідуальної неповторності, ступінь її впливу на дитину. Усвідомлення високої професійної самоцінності незмінно призводить до виникнення почуття відповідальності не лише за знання учнів, але й за їхній індивідуальний розвиток. У цьому найвищий смисл продуктивності його праці;

– *інтеграція змісту й організації практики*, що передбачає здійснення міжпредметних зв'язків у проведенні навчально-виховної роботи в

загальноосвітньому навчальному закладі;

– *диференціація та індивідуалізація змісту, організації педагогічної практики з урахуванням специфіки факультету, особливостей студентів, умов праці загальноосвітнього навчального закладу та університету;*

– *антропологічний підхід* вимагає ознайомлення студентів зі специфікою роботи з дітьми різного віку, що дозволяє цілеспрямовано впливати на становлення особистості, проектувати гармонійний духовний розвиток цієї особистості, а це є необхідною умовою реалізації індивідуального підходу до навчання і виховання учнів;

– *рефлексивний характер діяльності студента*, що дає можливість йому адекватно оцінювати результати власної діяльності та діяльності учнів і коригувати їх.

Педагогічна практика забезпечує реалізацію наступних функцій у системі професійної підготовки майбутнього вчителя:

– *навчальної* (поглиблення, систематизація і застосування теоретичних знань, розвиток умінь і вироблення навичок);

– *виховної* (розвиток гуманістичної спрямованості, професійних якостей, педагогічної майстерності, професійної культури, організація професійного самовиховання);

– *розвивальної* (розвиток педагогічного мислення, креативності, рефлексії, оцінних умінь, дослідницьких умінь і навичок);

– *діагностувальної* (виявлення рівня розвитку компонентів професіоналізму майбутнього вчителя);

– *стимулюючої* (створення умов і ситуацій успіху для продуктивної діяльності студентів);

– *коригувальної* (корекція знань, умінь, виявлення "слабких місць" у діяльності студента, організація роботи з самовиховання студента).

Основні завдання пропедевтичної практики:

1. Творення мотиваційного компонента професійного становлення майбутнього вчителя:

- розвиток гуманістичної спрямованості;
- розвиток стійкого інтересу до професії;
- розвиток позитивних мотивів навчання;
- вироблення потреби у самовдосконаленні.

2. Творення когнітивного компонента професійного становлення майбутнього вчителя:

- збагачення і поглиблення професійних знань;
- розвиток інтелектуальних здібностей;
- розвиток педагогічного мислення.

3. Творення операціонального компонента професійного становлення майбутнього вчителя:

– *розвиток педагогічних здібностей:*

- а) прогностичних;
- б) конструктивних;
- в) організаційних;
- г) педагогічного такту;
- д) педагогічної спостережливості;
- е) соціально-перцептивних;
- ж) комунікативних.

– *опанування методиками педагогічних досліджень:*

- а) навчального та виховного процесів;
- б) педагогічної діяльності;
- в) особистості учня;
- г) класного колективу;
- д) особистості вчителя.

– *опанування технологіями організації педагогічного спілкування з учнем, класним колективом.*

4. Вироблення професіональної культури як компонента професійного становлення майбутнього вчителя. Розвиток якостей особистості вчителя: любові до дітей, громадянськості, соборності, колективізму, толерантності,

патріотизму, креативності, принциповості, професійної працездатності, відповідальності, інтелігентності, ерудованості, тактовності тощо.

У зміст діяльності студентів III курсу на період педагогічної практики обсягом 8 годин входить:

1. Дослідження навчально-виховного процесу у загальноосвітньому навчальному закладі, його особливостей; умов, які забезпечують його продуктивність;

2. Аналіз діяльності вчителя як предметника і вихователя, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між професіоналізмом учителя та продуктивністю діяльності дітей ;

3. Вивчення особливостей дітей певного віку та класного колективу;

4. Діагностика власного рівня професіоналізму через включення в різні аспекти педагогічної діяльності;

5. Виконання творчого завдання.

2. Організація пропедевтичної практики

У період педагогічної практики студент так організовує свою роботу:

1. Працює у загальноосвітньому навчальному закладі 6 академічних годин щодня, виконує всі види робіт, передбачені практикою.

2. Має індивідуальний план роботи відповідно програми педагогічної практики.

3. Веде щоденник педагогічних спостережень, де фіксуються результати спостережень і аналізується виконана робота.

4. Виконує обов'язки помічника класного керівника в організації життєдіяльності учнів на період практики.

5. Виконує розпорядження адміністрації загальноосвітнього навчального закладу та керівника практики.

6. У визначений кафедрою день працює з методистом від кафедри педагогічної майстерності та менеджменту.

7. Староста групи веде облік відвідування студентів, веде документацію.

Оцінювання діяльності студента під час проходження пропедевтичної практики здійснюється за такими критеріями:

- ставлення до педагогічної діяльності та до учнів;
- активність, творчість, якість виконання роботи;
- результати дослідження навчально-виховного процесу;
- результати дослідження роботи вчителів;
- результати дослідження учня і класного колективу.

Обов'язки керівників практики

Університетський керівник пропедевтичної практики студентів здійснює загальне керівництво організацією практики і виконує такі функції:

- укладає угоди з загальноосвітніми навчальними закладами;
- готує накази про проходження педагогічної практики;
- складає графіки проходження практики різними факультетами;
- проводить настановчі та підсумкові наради з методистами, які керують практикою студентів;
- бере участь у настановчих та підсумкових конференціях;
- інструктує старост академічних груп щодо оформлення документації з педагогічної практики;
- координує і контролює роботу методистів-керівників, відвідує уроки та інші заходи, які проводять студенти під час пропедевтичної практики;
- бере участь у роботі кафедр, рад факультетів при обговоренні питань пропедевтичної практики студентів;
- відповідає за документацію: накази, графіки, поточна документація, журнали, документація на оплату вчителям ЗНЗ, звіти;
- складає загальний звіт про проходження пропедевтичної практики в університеті.

Методист-керівник пропедевтичної практики призначається з числа викладачів кафедри і здійснює керівництво організацією пропедевтичної практики по кафедрі. Його функції:

- бере участь у розробці програми пропедевтичної практики, працює над її удосконаленням;
- готує методичну документацію з питань педагогічної практики та надає методичну допомогу практикантам та викладачам;
- проводить розподіл груп за базами практики та готує необхідні матеріали для відповідного рапорту декана факультету;
- забезпечує проведення настановчих і підсумкових конференцій, колоквіумів, семінарів з педагогічної практики;
- вивчає і узагальнює передовий досвід організації та проведення пропедевтичної практики викладачами кафедри;
- складає звіт про проведення педагогічної практики із зауваженнями та пропозиціями.

Груповий керівник пропедевтичної практики здійснює безпосереднє керівництво педагогічною практикою у загальноосвітньому навчальному закладі і виконує такі функції:

- розподіляє студентів за класами і повідомляє про це студентам на настановчій конференції;
- бере участь у настановчій та підсумковій конференціях, а також нарадах із питань практики в університеті та на факультетах;
- складає графік роботи студентів у загальноосвітньому навчальному закладі;
- контролює виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку базового закладу освіти;
- організовує відвідання та обговорення студентами уроків та інших заходів, які проводяться досвідченими вчителями загальноосвітнього навчального закладу;
- перевіряє документацію, подану студентами;
- заповнює журнал групи, виставляє в ньому бали;
- складає звіт за результатами практики і подає методисту-керівникові.

Організація роботи студентів

Перед початком пропедевтичної практики *проводиться настановча конференція* (за 3-4 дні до початку практики), на якій студентів ознайомлюють зі змістом, завданнями, організацією практики.

У перший день практики *студентів до загальноосвітнього навчального закладу веде груповий керівник і розподіляє студентів за класами.*

Після закінчення пропедевтичної практики *може проводитися підсумкова конференція* (на наступному тижні), на якій підводяться підсумки, аналізуються результати, обговорюються проблеми практики.

Оцінювання результатів пропедевтичної практики (20 балів)

Оцінювання охоплює чотири види дослідницьких завдань за вибором студента, виконаних на одному із трьох рівнів його пізнавальної активності:

I. Виконання кожного із чотирьох дослідницьких завдань за вибором студента, подання письмових звітів, де студент діє за зразком, констатує результати, оцінюється від 1 до 3 балів у залежності від якості виконаної роботи.

II. Виконання кожного із чотирьох дослідницьких завдань за вибором студента, подання письмових звітів, де студент виявляє власну ініціативу, дає глибокий аналіз і свої міркування, оцінюється максимум у 4 бали (у залежності від якості виконаної роботи бали можуть бути знижені).

III. Виконання кожного із чотирьох дослідницьких завдань за вибором студента, подання письмових звітів, де студент виявляє творчість, оригінальність, усвідомленість причинно-наслідкових зв'язків, оцінюється максимум у 5 балів (у залежності від якості виконаної роботи бали можуть бути знижені).

3. Вимоги до оформлення щоденника педагогічних спостережень

Щоденник педагогічних спостережень – документ, у якому студент фіксує результати спостережень, аналізує їх, висвітлює зміст своєї роботи.

Щоденник педагогічних спостережень оформляється так:

- титульна сторінка: прізвище, ім'я, по-батькові студента, факультет, група, прізвище та ініціали групового керівника пропедевтичної практики, місце її проведення, термін;
- I сторінка: назва загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ), його адреса, прізвища директора, його заступників, класного керівника, вчителів;
- II сторінка: список класу, розміщення учнів за партами;
- III сторінка: розклад уроків та розклад дзвінків;
- IV сторінка: графік роботи на тиждень;
- V сторінка: індивідуальний план роботи студента на тиждень;
- робочі записи за кожен день практики;
- звіт з аналізом результатів педагогічних досліджень.

Перед складанням індивідуального плану студент вивчає програму педагогічної практики, план роботи класного керівника. В індивідуальному плані фіксує всі види діяльності, передбачені педагогічною практикою. Щоденник педагогічних спостережень ведеться систематично і охайно.

НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТОВІ

Схема індивідуального плану студента

День тижня, число	Зміст роботи	Відмітка про виконання

Результати щоденних спостережень записуються за схемою:

1. Дата _____
2. План на день _____
3. Спостереження уроку № ____...
  - Мета _____
  - предмет _____
  - учитель _____
  - тема уроку _____
  - мета уроку _____

Структура уроку	Діяльність учителя	Діяльність учня	Примітки

Висновки:

4. Результати педагогічних досліджень ...

Варіант графіку роботи на тиждень

<i>понеділок</i>	<i>вівторок</i>	<i>середа</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Знайомство з ЗНЗ (відомості про нього, список класу, розклад уроків, дзвінків). 2. Відвідування уроків з метою знайомства з класом. 3. Знайомство з класним керівником, визначення теми виховного заходу. 4. Планування роботи на тиждень. 5. Оформлення щоденника педагогічних спостережень. 6. Консультація у групового методиста. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відвідування 3 уроків (мета: аналіз уроків-монологів і уроків-діалогів). 2. Дослідження класного колективу (проведення: соціометрії, анкетування щодо інтересів учнів). 3. Визначення мети (сукупності ПЗ) двох відвіданих уроків. Аналіз (Чи була досягнута мета? В яку діяльність включав учитель учнів для її досягнення?). 4. Консультація у групового методиста. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відвідування 3 уроків з метою аналізу стилю педагогічного керівництва. 2. Аналіз стилю спілкування класного керівника з учнями. 3. Дослідження ставлення учнів до навчання, ЗНЗ, вчителів. 4. Дослідження початкового етапу уроку (Записати всі репліки вчителя на початку уроку і реакцію дітей на 2 уроках). 5. Консультація у групового методиста.

<i>четвер</i>	<i>п'ятниця</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Відвідування 3 уроків з метою аналізу рівня пізнавальної активності учнів. 2. Дослідження типу професійної поведінки вчителя на уроці. 3. Проведення виховного заходу, його аналіз. 4. Визначення надзавдання уроку на 2 уроках. (Надзавдання – це те, заради чого вчитель проводить цей урок, що його особисто приваблює в уроці). 5. Консультація у групового методиста. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відвідування 2 уроків з метою аналізу завершального етапу уроку. 2. Проведення виховного заходу, його аналіз. 3. Відвідування уроку з метою дослідження розповіді вчителя при поясненні нового матеріалу (Чи працюють діти і в чому полягає їхня діяльність під час розповіді). Визначити прийоми включення класу в активну пізнавальну діяльність. 4. Консультація у групового методиста.

РОЗДІЛ II

ЗМІСТ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ІІІ КУРСУ

Тема 1. Навчально-виховний процес у загальноосвітньому навчальному закладі, його особливості, умови продуктивності

Гуманізація освіти пов'язана з еволюцією сучасних філософських поглядів, у центрі наукового осмислення яких сьогодні знаходиться людина. Протягом трьох останніх століть панувала парадигма, у відповідності до якої учень розглядався як об'єкт, яким можна управляти за допомогою зовнішніх впливів, традиційних та інноваційних технологій, загальних стандартів та нормативів. Отже, йшов пошук універсальних педагогічних засобів без урахування того, що універсальних для всіх учителів і всіх учнів засобів у принципі бути не може. Такий соціоцентричний підхід у навчанні орієнтував учнів і вчителів на стандартну рольову поведінку і в її межах на оволодіння певними знаннями, вміннями та навичками, тобто на зовнішні нормативи. Особлива увага приділялася кінцевому результату. Таке навчання погано враховувало механізми саморозвитку особистості, здатності учня до творчої діяльності як критерію його навченості.

Поширений у практиці діяльнісний підхід розглядає навчання як засвоєння зразка певної діяльності або основних її ланок. Виходячи з цього, організовується програмоване, алгоритмізоване навчання, управління учінням на основі поетапного формування розумових дій. Але і в цьому випадку творча активність особистості, її здатність до саморозвитку мінімальні, тому що навчати дитину – це не означає передчасно та повністю програмувати її знання, дії, вчинки.

Розвиваючий ефект багатьох таких концепцій навчання, як показує досвід, незначний, тому що вони орієнтовані на зміну змісту освіти, не враховують рівня розвитку тих, кого вчать і хто вчить, специфіки конкретних умов, у яких працює вчитель, залишають осторонь саму людину. Вони у значній мірі авторитарні, намагаються вплинути на особистість прямо або через колектив, недооцінюючи свободу особистості – одну з найважливіших

умов самовираження у навчанні та розвитку творчості. На відміну до вказаних гуманістичний підхід, який виділився як самостійний напрямок у науці в 50-ті роки ХХ століття, розглядає людину як неповторну унікальну цілісність, що має певний ступінь свободи; це активна творча істота, тому вона може впливати на свою долю. Людина – "відкрита можливість" самоактуалізації. Цей підхід метою свого вивчення зробив здорову, творчу особистість.

З психологічного погляду гуманізм передбачає вивчення людини-індивіда як цілісності, а не як сукупності її якостей і вчинків. На основі гуманістичного підходу були розроблені *ідеї педагогіки співробітництва* (за Ш. О. Амонашвілі): навчання без примусу; ідея трудної мети; ідея опори; ідея вільного вибору; ідея випереджаючого навчання; ідея великих блоків; ідея відповідної форми; ідея самоаналізу; інтелектуальний фон класу; особистісний підхід.

Нова філософія освіти визнала найвищою цінністю людину. Відповідно був визначений особистісно орієнтований підхід у навчанні. Розглядаючи особистісно орієнтовану освіту як самопізнання, пізнання світу та вироблення власного ставлення до себе та до зовнішнього світу, можемо презентувати наступну модель освіти (див. рис. 1.1):

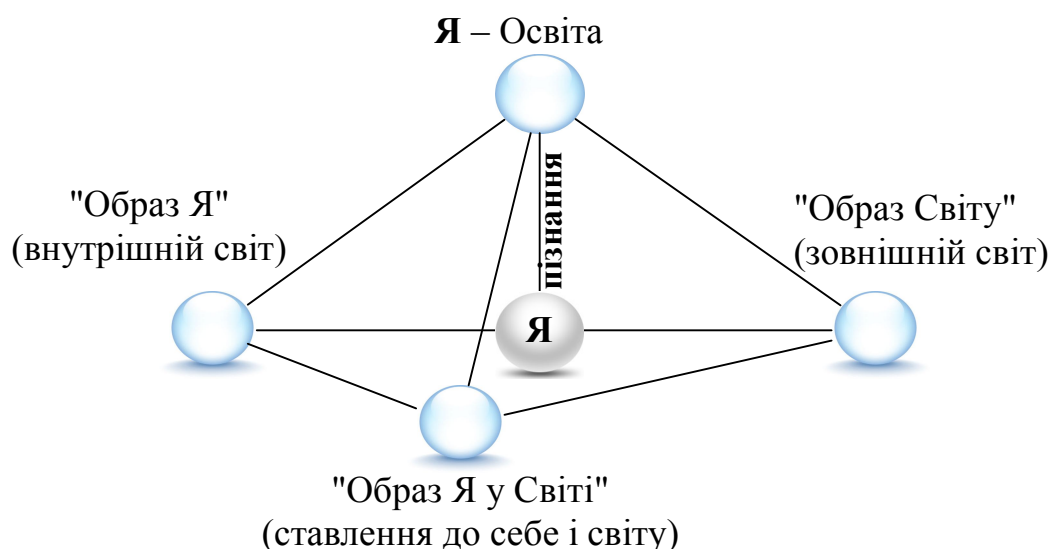

Рис. 2.1 Модель сучасної освіти

Пріоритетними завданнями сучасної освіти є: навчати навчатися, навчати працювати, навчати співіснувати, навчати жити.

Навчати навчатися – це завдання полягає у виробленні вміння здобувати, оволодівати та оперувати найрізноманітнішою інформацією.

Навчати працювати – це завдання має на меті вироблення здатності ефективно оволодівати способами та засобами діяльності, вміння знаходити найдоцільніші шляхи вирішення проблем і завдань у життєдіяльності та професійній діяльності, співпрацювати в організації чи групі, бути компетентним.

Навчати співіснувати – завдання полягає у розвитку вмінь налагоджувати соціальні, дружні, родинні стосунки, розвитку емпатії, соціальної перцепції, загальної та особистісної культури.

Навчати жити – завдання спрямоване на становлення в особистості власного світогляду, життєвої позиції, життєвого світу, розвиток саногенного мислення, що допомагає осмислено бачити особистісний сенс життя, прагнути до духовного розвитку, бути відповідальною за себе, усвідомлювати відповідальність за долю людства.

Згідно з теорією А. Виготського навчання повинно випереджати розвиток дитини. Існує причинно-наслідковий взаємозв'язок і взаємозумовленість освіти, зокрема навчання та гармонійного духовного розвитку дитини. Навчання спирається на досягнутий рівень розвитку і сприяє подальшому розвитку дитини, її переходу на вищий рівень, проте розвиток залежить від змісту і організації навчання. Продемонструємо це графічно (див. рис. 2.2).

Освіта здійснюється завдяки навчанню, отже воно повинно враховувати її специфіку. Двосторонній характер навчання покажемо за допомогою схеми (див. рис. 2.3).

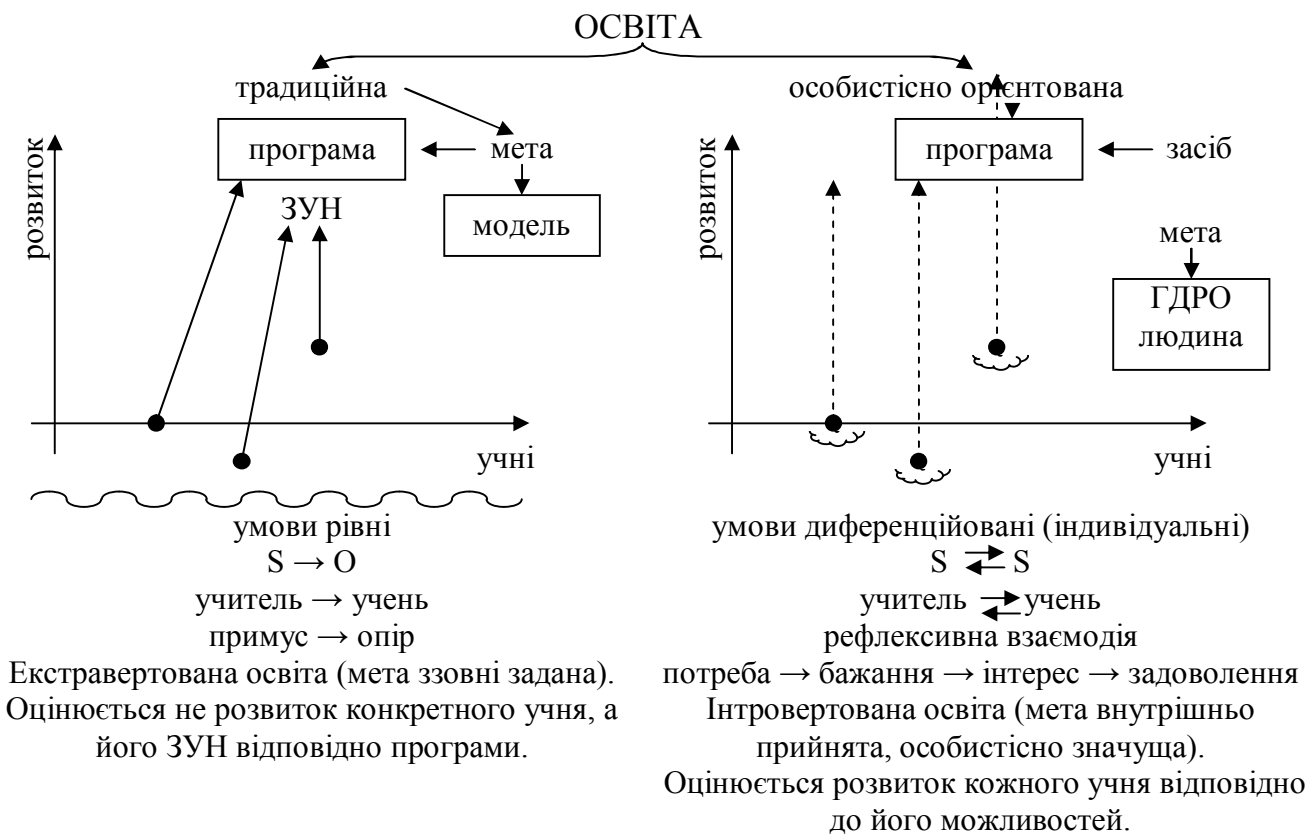

Рис. 2.2 Порівняльна характеристика традиційного та особистісно орієнтованого підходів у моделюванні освіти

Рис. 2.3 Схеми двостороннього характеру навчання

Щоб з'ясувати, як реалізуються гуманістичний підхід, особистісно орієнтований підхід і впроваджуються ідеї педагогіки співробітництва у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі, пропонуємо **виконати за власним вибором завдання, спрямовані на дослідження навчально-виховного процесу, а саме:**

- дослідити ставлення учнів до ЗНЗ, уроків, учителів (Методика №1);
- дослідити стилі педагогічного керівництва навчальною діяльністю учнів (Методика №2);
- дослідити характер педагогічної взаємодії на уроці /урок-монолог і урок-діалог (Методика №3).

Форми звітності

1. Письмовий аналіз ставлення учнів до навчання.
2. Письмовий аналіз стилю педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю учнів різних учителів.
3. Письмовий аналіз характеру взаємодії на уроках різних учителів.

Література

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя. Трактат про початковий ступінь освіти, заснованої на принципах гуманно-особистісної педагогіки / Шалва Олександрович Амонашвілі; [пер. з рос.]. – Хмельницький : Подільський культурно-просвітительський центр ім. М. К. Реріха, 2002. – 172 с.
2. Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении : Кн. для учителя / Дьяченко В. К. – М. : Просвещение, 1991 – С.19-34; – С. 6—93.
3. Імідж школи / [упоряд. І. М. Рожнятовська]. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ», 2011. – 120 с.
4. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. / Л. Ковальчук. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 513 с.
5. Малаканова Л.В. Запровадження технологій особистісно-орієнтованого навчання при вивченні природничих дисциплін / [упоряд. Л.Ф. Пашко, М.І. Степаненко, О.П. Коваленко, В.В. Чирка] // Науково-методичні основи змісту сучасної освіти : навч.-метод. посіб. – Полтава : ПОППО, 2006. –

С. 67-78.

6. Педагогічна майстерність : підруч. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і переробл]. – К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

7. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : [навч. посіб.] / В. А. Семиченко. – К. : Вища шк., 2004. – 335 с.

8. Чотири тактики педагогічної підтримки дитини / [упоряд. : А. Русаков, Н. Касіцина]. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ» : Вид. Л.Галіцина, 2006. – 112 с.

9. Щуркова Н. Е. Прикладная педагогика воспитания : [учеб. пособ.] / Щуркова Н. Е. – СПб : Питер, 2005. – 366 с.

10. Як зробити школу успішною : практичні кроки / [упоряд. В. Зоц]. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ», 2007. – 128 с.

11. Белкин Август : Смысл педагогической деятельности – в счастье ребенка [Электронный ресурс] / Е. Сапогова. – ИА «Апельсин», 2011. – Режим доступа : <http://apelcin.ru/interviews/33842-avgust-belkin-smysl-pedagogicheskoy-deyatelnosti-v-schaste-rebenka.html>

Тема 2. Особливості педагогічної діяльності вчителя-вихователя

"В наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки", – писала Софія Русова багато десятиліть тому, не підозрюючи, що її слова стануть великим гаслом для всіх українських педагогів ХХІ століття.

Учитель – організатор радісної, успішної, щасливої життєдіяльності дітей. Від його здоров'я, настрою, знань з предмету, знань про дитину, ставлення до людей і всього оточуючого світу залежить не лише сьогоднішній, але й завтрашній день країни. Навчально-виховний процес у ЗНЗ і навчальний предмет трансформуються через особистісно-професійні особливості вчителя, тому його особистість має величезний вплив на дитину. Вчитель несе відповідальність не лише за якість знань учнів, але й за особистісний внесок у їхній індивідуальний гармонійний духовний розвиток.

Чим вища якість педагогічного персоналу в ЗНЗ, тим ефективнішою стає соціалізація дітей. Учителі-професіонали характеризуються високим рівнем педагогічної майстерності, позитивною Я-концепцією, вмінням сприяти успішній соціалізації учнів за такими якостями як душевне тепло, товариськість, творчість, ентузіазм.

Професіоналізм учителя залежить від рівня розвитку позитивної Я-концепції. Я-концепція – це динамічна система уявлень людини про саму себе, яка передбачає розуміння своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, власну самооцінку, а також суб'єктивне сприйняття зовнішніх факторів. Учитель з позитивною Я-концепцією має почуття впевненості у собі, здатності вирішувати різні життєві проблеми, долати труднощі, має адекватну самооцінку, не схильний до бюрократичних методів роботи, виявляє гнучкість у пошуку творчих альтернатив організації навчання.

Учитель-професіонал культивує теплі, емоційно забарвлені стосунки з учнями, щиро їм симпатизує, знає їхні інтереси, потреби. За будь-яких обставин він володіє педагогічною ситуацією, вміє зняти напруженість, уникнути неприємних наслідків. Добре знаючи свій предмет, він викладає його творчо, з ентузіазмом, цілеспрямовано, уникаючи непродуктивних витрат часу і енергії учнів.

Продуктивно працюючий учитель по особливому сприймає оточуючих людей: внутрішній, психологічний аспект справи для нього важливіший зовнішнього; намагається зрозуміти погляд іншої людини, а потім діє на підставі цього розуміння; люди та їх реакції для нього більш значущі, ніж предмети і формальні ситуації; довіряє людям і вважає їх здатними адекватно вирішувати свої життєві проблеми; очікує від людей дружнього, а не ворожого ставлення; людина для нього – індивідуальність і особистість, що має власну гідність. Отже, у педагогічній діяльності великого значення набувають соціально-особистісні установки вчителя.

На продуктивність педагогічної діяльності суттєво впливає *тип професійної поведінки вчителя*. Образний тип характеризується високою

емоційністю, виразністю мовлення, комунікативністю, бажанням спілкуватися з дітьми, легкістю встановлення емоційного контакту. Раціональний тип характеризується логічністю мовлення, точністю та лаконічністю у висловлюваннях, поміркованістю у поведінці, легкістю встановлення інтелектуального контакту. Творчий тип вбирає найкращі риси обох типів.

За характером професійної спрямованості (за О. М. Пехотою) всіх учителів можна умовно розподілити на *чотири основних типи*: "предметник", "організатор", "комунікатор", "інтелігент". Для *вчителя-предметника* характерні висока професійна компетентність і потяг до творчості в предметній галузі. Він переконаний у необхідності знань і їх значущості в житті людини. Намагається виховувати учня засобами навчального предмету, залученням до роботи у гуртках. *Учителя-організатора* відрізняють такі якості, як вимогливість, організованість, сила волі, енергійність, творчість в організації заходів. Він нерідко лідер не лише в учнів, але й в усьому педагогічному колективі. Виховну роботу намагається здійснювати за межами уроку. Досить часто зустрічаються вчителі проміжного типу *"предметник-організатор"*, що поєднує в собі характеристики обох типів. Структуру особистості вчителя типу *"комунікатор"* складають такі якості, як комунікативність, доброта, зовнішня привабливість, висока моральність, емоційність, пластичність поведінки. Він відрізняється екстравертованістю, низькою конфліктністю, любов'ю до дітей, здатністю до емпатії. Тип учителя *"інтелігент"* визначається високим інтелектом, загальною культурою і високою духовністю. Він несе учням духовність і відчуття свободи.

За характером комунікативної взаємодії вирізняють учителів *авторитарного, ліберального та демократичного стилю* керівництва (за В.А. Кан-Каликом). Одна з головних ознак *авторитарного вчителя* – пригнічення ініціативи учнів і колег. *Демократичний учитель* є лідером як для учнів, так і вчителів. В обох випадках проявляється домінантність

особистості, але вона має різне моральне забарвлення. *Учителя-ліберала* характеризує те, що він управління передає дітям, тому не завжди може здійснювати на них позитивні впливи.

Для дослідження діяльності вчителя пропонуємо **виконати такі завдання за власним вибором**:

- визначити тип професійної поведінки вчителів (Методика №4);
- дослідити характер взаємодії класного керівника з учнями (Методика №5).

Форми звітності

1. Письмовий аналіз типу професійної поведінки вчителів.
2. Письмовий аналіз характеру взаємодії класного керівника з учнями.

Література

1. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии / Балл Г. А. – Киев-Донецк, 1993.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Бернс Р.; [пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1986. – С.302-332.
3. Галіцина Л.В. Керівник : мистецтво взаєморозуміння / Галіцина Л.В. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ», 2010. – С. 6-115.
4. Гриньова М.В. Виховання: теорія і практика : [навч.-метод. посіб.] / Гриньова М. В., Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю. – Полтава : ТОВ «Фірма» Техсервіс», 2012. – 216 с.
5. Гриньова М.В. Саморегуляція : [навч.-метод. посіб.] / М. В. Гриньова. – Полтава : АСМІ. – 2008. – С. 82-102.
6. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності : [навч. посіб.] / Л. Ковальчук. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 513 с.
7. Корнієнко Я. П. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти / Корнієнко Я. П. // Завуч. – 2003. – №7. – С. 102
8. Мілюткіна К. Психологія успіху / Мілюткіна Катерина. – К. : Главник, 2007. – С. 36.

9. Орлов Ю. М. Восхождение к индивидуальности / Орлов Ю. М. – М. : Просвещение, 1991. – С. 156-174, 222-255.
10. Охрімчук Р. Відчуйте Бога у дитині / Охрімчук Р. // Шкільний світ. – 2003. – № 6. – С. 1-3.
11. Педагогічна майстерність : підруч. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і переробл]. – К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
12. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання / К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори : У 2 т. [пер. з рос.] / [Редкол. : В. М. Столетов (голова) та інші]. – К. : Рад. школа, 1983. – Т.1. – С. 239-240.
13. Фролова Т. Самодіагностика: готов ли учитель к диалогу с учениками? / Фролова Т. // Директор школи. – України. – 2002. – №4. – С. 27-31.
14. Щуркова Н. Е. Прикладная педагогика воспитания : [учеб. пособ.] / Щуркова Н. Е. – СПб : Питер, 2005. – 366 с.

Тема 3. Дитина в освітньому просторі ЗНЗ

Згідно традиційного підходу дитина – пустий глечик, чиста дошка, шматок глини – матеріал, з якого вчитель робить те, що вважає за потрібне. Проте, сучасна гуманна педагогіка, заперечуючи таке ставлення до дитини, вважає, що гуманно-особистісний освітній процес повинен бути насичений педагогічним оптимізмом щодо кожного.

Слово «дитина» розуміється як «породжене нове Буття», слово «діти» означає «діючі в істині», слово «хлоп'ята» (рос. «ребята» – прим. пер.) – «ті, хто несуть таємницю відродження Буття». Так, стверджує Ш. Амонашвілі, перекладаються із санскриту ці слова. Вчитель вірить у те, що дитина все може і у неї вселяє цю впевненість. Він заохочує дітей прагнути до пізнання себе, світу навколо себе, до самовиховання та розвитку, до осмислення й усвідомлення фактів життя, вироблення власних ціннісних орієнтацій та життєвої позиції, ставлячи перед ними спільні та індивідуальні цілі.

Оптимізм учителя щодо дітей залежить від його сприйняття дитини.

Ким є дитина для вчителя? Якщо дитина для нього лише учень, вихованець, який повинен засвоїти знання, уміння та навички й відповідно до вимог себе поводити, то вчитель і ставиться до нього так: жалість, брутальність, спроби позбутися тощо. Якщо ж учитель проймається педагогічною вірою, яка має міцну основу – фундаментальні припущення, аксіоматичні засади, що становлять предмет для багатьох духовно-філософських учень, то вчитель ставиться до дитини як до найвищої цінності – унікальної та неповторної.

Особливої уваги потребують і діти-підлітки. За вдалим висловом Ж-Ж. Руссо – підлітковий вік – це *"вік другого народження особистості"*. Особливостями цього періоду є інтенсивність і нерівномірність розвитку і росту організму. В цьому віці нерідко відмічаються спалахи активності, які різко змінюються пасивністю. Втома настає швидко і раптово, що призводить до зниження працездатності і продуктивності діяльності.

Зміни виявляються і в зовнішності підлітків, тому вони приділяють їй багато уваги і найчастіше бувають нею незадоволені. Особливого значення у новому уявленні про свою зовнішність, набуває час появи вторинних статевих ознак і розвиток тіла за жіночим чи чоловічим типом. Найбільші труднощі пов'язані з сексуальними проблемами, коли підліток рано набуває сексуального досвіду. Такі діти потребують особливої уваги батьків і вчителів.

І все ж, долаючи складності і суперечності цього періоду, дитина у підлітковому віці через механізми самоствердження знаходить у собі сили для розвитку і задоволення потреби – бути і здаватися дорослою. У цей період найбільш значущим є групове спілкування у компанії однолітків. Група захищає підлітка, підтримує його, але й ставить до нього жорсткі вимоги. Підлітки жорстокі до тих, хто відрізняється, відокремлюється від їхнього середовища. Бажання досягти визнання з боку однолітків породжує у них прагнення відповідати прийнятним у групі вимогам. Суттєвий вплив на поведінку починають здійснювати норми, що стихійно складаються в групі і суттєво відрізняються від норм дорослих, тому вплив на підлітка

ефективніший через референтну групу.

Одна з найбільш складних проблем підліткового віку – проблема занедбаності, а в найбільш крайніх формах – випадки, коли підліток стає об'єктом знущань, глузування, фізичної агресії з боку однолітків. Час від часу у підлітків може виникати почуття відчуженості – "квазіодинокість", що пов'язане з переживанням власної несхожості з іншими. Підліток намагається привернути до себе увагу і, якщо не може стати лідером, то готовий прийняти роль знедоленого, аніж бути одним із багатьох.

Характерним є те, що у підлітків активно виробляється уявлення про своє "Я". Виникає проблема морального вибору способів поведінки. При цьому в саморозвитку важливого значення набувають не стільки літературні герої, скільки цінності молодіжної субкультури, поклоніння зіркам кіно, поп-музики. В.А. Краковський стверджує, що шлях щодо вирішення цих проблем у дітей можна прокласти за умов поступового задоволення їх найважливіших потреб, а саме: гідного статусу у колективі однолітків і сім'ї; прагнення здобути справжнього друга; позбутися ізоляції як у класі, так і у малому колективі; потягу до мрій тощо.

Зробімо основні висновки:

- Основними рушійними силами у дитині є три її природні пристрасті: до розвитку, до дорослішання, до свободи.

- Головне завдання вчителя – створити сприятливі умови для задоволення дитиною своїх природних пристрастей, а саме: суб'єкт-суб'єктна рефлексивна взаємодія, діалогічне спілкування, розуміння потреб і можливостей дитини, співробітництво, віра та повага до неї, сприяння та допомога; педагогічна підтримка; створення безпечних умов.

- Кожна дитина – неповторна унікальна індивідуальність, тому важливо усвідомити: кожна дитина приходить у земне життя з певними природними задатками, власною сутністю. Можна сприяти становленню й розвитку цієї сутності, проте змінити її неможливо.

Для дослідження особливостей розвитку дітей, зокрема і підлітків та їх

угруповань, пропонуємо **виконати такі завдання**:

- провести соціометрію (Методика №6);
- дослідити інтереси учнів (Методика №7).

Форми звітності

1. Письмовий аналіз результатів соціометрії.
2. Укладання карти інтересів.

Література

1. Байярд Р. Ваш беспокойный подросток / Байярд Р., Байярд Дж. – М., 1995. – С. 49-88.
2. Беглова Т. Трудна жизнь подростка : урок тренинг для восьмиклассников / Беглова Т. // Школьный психолог. – 2003. – №19. – С. 8-9.
3. Васюра С.А. Коммуникативная активность школьника подросткового возраста и её развитие / Васюра С.А. // Психологическая наука и образование. – 2002. – №3. – С. 35-44.
4. Галіцина Л. В. Керівник : мистецтво стратегії і тактики / Галіцина Л. В. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ», 2010. – С.60-62.
5. Глассер У. Школы без неудачников / Глассер Уильям. – М. : Прогрес, 1991. – С. 82-110.
6. Гриньова М. В. Виховання : теорія і практика : [навч.-метод. посіб.] / Гриньова М. В., Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю. – Полтава : ТОВ «Фірма» Техсервіс», 2012. – 216 с.
7. Ковальчук В. І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / Василь Ковальчук. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К : Вид. дім «Шкіл. світ», 2011. – С. 53-79.
8. Максимова В. Бурный натиск гормонов / Максимова В. // Здоровье детей. – 2003. – №3. – С. 17-18
9. Навчання : нові стратегії розвитку / [упоряд. Г. Сиротенко]. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ», 2007. – С. 5-30, 45-55.
10. Овакимян Г. К. Группа как ситуация, условия и форма социализации школьников (Я и моя группа) / Овакимян Г. К. // Мир психологии. – 2002. –

№2. – С. 178-188.

11. Поєнко О. Розуміння вчителем особистості учнів підліткового віку, як фактор вирішення міжособистісних педагогічних конфліктів / Поєнко О. // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2001. – №1. – С. 106-109.

12. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання / К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори : У 2 т. [пер. з рос.] / [Редкол. : В. М. Столетов (голова) та інші]. – К. : Рад. школа, 1983. – Т.1. – С. 239-240.

13. Чотири тактики педагогічної підтримки дитини / [упоряд. А. Русаков, Н. Касіцина]. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. – С. 65-78.

14. Щуркова Н. Е. Прикладная педагогика воспитания : [учеб. пособ.] / Щуркова Н. Е. – СПб : Питер, 2005. – С. 176-215, 254-269.

15. Як зробити школу успішною : практичні кроки / [упоряд. В. Зоц]. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ», 2007. – С. 25-41.

НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТОВІ

№1. Методика незакінчених речень (за В. А. Семиченко)

Використовується для дослідження ставлення учнів до навчання. Дається початок речення учню, а він дописує речення до кінця. Потім обробляються результати: аналізуються, групуються, виділяється спільне і відмінне; шукаються причинно-наслідкові зв'язки. Наприклад:

1. Мені у школі вчитися..., тому що...
2. Я люблю уроки, на яких...
3. Я люблю вчителів, які...

№2. Методика визначення стилю педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю учнів (за Л. В. Кондрашовою)

Спостерігають і фіксують аналіз уроку за поданою позицією цифрою від 1 до 9 і літерою А – авторитарний, Д – демократичний, Л – ліберальний.

АВТОРИТАРНИЙ	ДЕМОКРАТИЧНИЙ	ЛІБЕРАЛЬНИЙ
1. Розподіл функцій між учителем і учнями		
Бере на себе більшість функцій	Оптимальний розподіл функцій	Відходить від керівництва, передає свої функції учням
2. Співвідношення вимогливості й поваги до особистості		
При високому рівні вимогливості, підвищеної строгості і навіть жорстокості не вистачає поваги й довіри до молодого людини	Максимальна вимогливість та максимальна повага до особистості учня	Вимоги не перевіряються
3. Співвідношення прямих та зворотних зв'язків		
Форми зв'язку: пояснення, вказівка, інструктаж, догана, подяка, директивний характер. Прямі зв'язки домінують над зворотними. Думки учнів малозначущі	Оптимальне поєднання прямих і зворотних зв'язків	Домінують зворотні зв'язки. Часто йде за учнями
4. Врахування міжособистісних стосунків, які склалися в колективі		
Не враховує, посилює напруження у стосунках	Враховує міжособистісні стосунки, але вдається до директивних рішень на користь справи, якщо врахування міжособистісних симпатій йде не на користь справі	Намагається врахувати, але часто поступається при цьому інтересами справи
5. Ставлення до своїх помилок		
Не любить і не вміє визнавати свої помилки, маскує їх	Визнає перед дітьми свої помилки, виправляє їх	Помилок багато, визнає і не надає їм особливого значення
6. Характер постановки завдань перед класом		
Завдання не вмотивовуються, не пояснюються	Пояснюються і обговорюються	Іде на повідку в учнів
7. Кількість і якість виховних впливів		
Велика кількість	Кількість виховних	Ситуативна

виховних впливів при їх одноманітності	впливів менша, при їх більшій різноманітності	
8. Співвідношення дисциплінуючих й організуючих впливів		
Дисциплінуючі доміанти	Домінанти-організуючі	Організуючим впливам не надає значення. Дисциплінуючі-ситуативні
9. Співвідношення позитивних і негативних оцінювальних впливів		
Низько оцінює можливості та здібності учнів	Позитивні оцінні судження переважають над негативними	Ситуативні

№3. Методика дослідження характеру педагогічної взаємодії на уроці (за Н. М. Пивовар)

Спостерігаючи і аналізуючи урок за нижче поданою схемою, фіксувати номер компоненту комунікативної структури уроку цифрою від 1 до 9 і літерою М – монолог або Д – діалог. Після завершення цієї роботи, результати опрацювати. Якщо монолог зафіксовано у п'яти чи більше випадках, то домінує монологічна діяльність (може з елементами діалогічної) або навпаки.

№ п/п	Компоненти комунікативної структури уроку	Урок-монолог	Урок-діалог
1.	Мета вчителя	Інформаційне насичення учнів	Розвиток учнів засобами предмету
2.	Смисл взаємодії	Оволодіння знаннями-моделями	Оволодіння досвідом через осмислення власних проблем
3.	Початок уроку	Постановка завдання, що вимагає вирішення	Переосмислення завдань уроку через усвідомлення проблеми для себе
4.	Загальний шлях уроку	Модель-вправи	Міркування-смисли
5.	Характер управління	Прямий вплив	Рефлексивне управління

6.	Психологічна позиція вчителя	Функціонально-рольова	Особистісно-включена
7.	Позиція учня	Виконавець	Активний співавтор
8.	Оцінювання	Рівень знань, оцінювання здійснюється за формальними ознаками	оцінюється особистісне досягнення учня
9.	Результат	Знання-значення	Знання-сенси

№4 Методика визначення типу професійної поведінки вчителя

(за Н. М. Кривонос)

Перед уроком уважно прочитайте назву кожного з семи критеріїв і їх показники трьох рівнів, а також характеристику кожного рівня. На уроці фіксуйте результат, записуючи лише відповідні пари цифр. Наприклад: 1.2; 2.3; 3.3 тощо.

<i>Критерії оцінки</i>	<i>Показники</i>
I. Мотивація	мобілізує на роботу
1.1. Інтерес	пізнавальна мотивація
1.2. Необхідність	соціальна мотивація
1.3. Без мотивації	безпосередньо переходить до виконання
II. Стратегія організації пізнавального процесу	дає образ потреб у майбутньому
2.1. Прогнозує результати в образному плані	прогнозує конкретну життєву модель
2.2. Прогнозує в логічній системі	малює результати у вигляді схеми
2.3. Без прогнозу	безпосередньо переходить до роботи
III. Організація взаємодії	встановлює контакти
3.1 Організація співпереживання	емоційно включає в діяльність
3.2. Організація співроздумів	активізує мисленнєву діяльність
3.3. Немає взаємодії	не включає у взаємодію
IV. Логічна організація матеріалу	чітко, послідовно викладає
4.1. Акцент на конкретизацію	викладає факти і пояснює явища
4.2. Акцент на систематизацію і класифікацію	абстрагує, виявляє причинно-наслідкові зв'язки
4.3. Хаотичність	відсутня послідовність, чіткість
V. Характер інструкцій	дає конкретні поради
5.1. Конкретно-особистісний	бачить роботу кожного
5.2. Загальноінструктивний	зосереджує увагу на інформуванні

5.3. Без адреси або спрямований на себе	автоматично промовляє
VI. Емоційний потенціал	виявляє емоції
6.1. Альтруїзм	відчуває проблеми інших
6.2. Прагматизм	турбує виконання справи
6.3. Аутизм	турбує власна позиція
VII. Самокорекція	контролює поведінку, висловлювання
7.1. Емоційна реакція	переживає результат
7.2. Реальність аналізу	осмислює результат
7.3. Порушення локус-контроля	наслідки результату шукає поза собою

Якщо відповіді:

0,1 – образний тип професійної поведінки

0,2 – раціональний тип

0,1 і 0,2 – творчий

0,3 – відсутність показників

№5. Методика визначення характеру взаємодії класного керівника з учнями (за Н. М. Кривонос)

Уважно прочитайте питання і варіанти відповідей. Дослідіть характер взаємодії класного керівника з учнями за напрямками, що відповідають 14 питанням. Результати фіксуйте за допомогою цифри і літери. Наприклад: 1б, 2а, 3а тощо. Проаналізуйте результати.

1. Як часто класний керівник спілкується з учнями класу?

- а) кілька разів на день, щодня;
- б) переважно в дні, коли є в класі уроки.

2. Який характер спілкування?

- а) особистісно орієнтований;
- б) формально-рольовий.

3. Що є основою спілкування класного керівника з учнями?

- а) спільні творчі справи;
- б) дисциплінарні проблеми, контроль і координація дій класу.

4. Чи має класний керівник програму розвитку колективу класу?

- а) програма діяльності вироблена разом із учнями;

б) класний керівник має програму на перспективу, яку розробив сам.

5. Чи обговорюється з учнями класу план проведення кожного заходу?

а) план приймається спільно;

б) рішення приймає сам класний керівник.

6. Який характер вказівок класного керівника?

а) прохання, порада, інформація;

б) наказ, команда, розпорядження.

7. Чи всі учні класу мають доручення?

а) протягом року всі учні класу мають доручення і відчують особисту відповідальність за спільну справу;

б) доручення даються не всім учням, призначає їх, як правило, класний керівник.

8. Яка реакція класного керівника на помилкові дії учнів, провини?

а) пояснює, як можна виправити поведінку;

б) не пояснює шляхів виправлення, звинувачує, висміює.

9. Як працюють учні у відсутності класного керівника /на зборах, тощо/?

а) продовжують самостійно працювати;

б) діяльність, як правило, припиняється.

10. Чи часто учні звертаються за допомогою до класного керівника?

а) часто, з різноманітних проблем;

б) звертаються найчастіше з питань конфліктів.

11. Чи є в класі учні, які відчують негативне ставлення до себе класного керівника?

а) класний керівник демонструє до всіх учнів повагу і любов;

б) частина учнів відчуває негативні установки класного керівника стосовно себе.

12. Чи стереотипний в оцінках поведінки класний керівник?

а) він обирає різноманітні творчі прийоми впливу;

б) стереотипний.

13. Які записи класного керівника у щоденниках учнів переважають?

а) констатація, схвалення;

б) зауваження, догана.

14. Як підводяться підсумки роботи в класі?

а) як колективне обговорення виконаної справи і ставлення учнів;

б) висновок робить сам учитель, результати обговорюються завжди.

Вибір відповідей а): характеризує демократичний стиль керівництва, спілкування на основі дружніх стосунків і захоплення спільною діяльністю, творчий тип професійної поведінки.

Вибір відповідей б): характеризує авторитарний стиль керівництва, спілкування – дистанцію і раціональний тип професійної поведінки.

Поєднання відповідей а) і б): каже про один із стилів керівництва з елементами іншого.

№6. Методика соціометрія (за Д. Морено)

Запропонуйте учням відповісти на три питання:

1. Якщо у Вас виникають проблеми у виконанні домашнього завдання, до кого з учнів класу Ви звертаєтесь?
2. Якщо Вам запропонують попрацювати у команді, до кого б Ви пішли у команду?
3. Якщо у Вас виникають особистісні проблеми, кому з однокласників Ви довірились би?

Проаналізуйте результати і побудуйте соціограму.

№7. Методика дослідження інтересів учнів (за Є. А. Клименком)

Уважно прочитайте карту інтересів. Питання адаптуйте до дітей даного віку. Запропонуйте дітям відповісти на питання або заповнити бланк відповідей карти інтересів. Обробіть результати дослідження за поданою нижче інструкцією. Проаналізуйте результати.

КАРТА ІНТЕРЕСІВ

Вам необхідно відповісти на всі питання анкети, не пропускаючи жодного. Якщо те заняття, про яке говориться в питанні, відповідає вашим інтересам (подобається, хотіли б займатися), то у клітинці на листі відповідей під тим же номером поставте знак "+", якщо не відповідає – поставте знак "-", якщо Ви не знаєте, чи сумніваєтеся – знак "0".

1.	Вирішувати математичні задачі, робити складні математичні розрахунки.	
2.	Готувати розчини, змішувати реактиви	
3.	Вивчати особливості фізіологічних процесів у різних організмах	
4.	Збирати колекції мінералів	
5.	Робити моделі літаків, планерів, кораблів.	
6.	Виконувати роботу з вимірювальними й дослідними приладами	
7.	Читати твори класичної світової літератури	
8.	Читати книги про міліцію	
9.	Знайомитися з історією мистецтва нашої Батьківщини	
10.	Читати книги про виховання дітей, роботу вчителя	
11.	Читати книги про роботу лікарів, медичні журнали	
12.	Піклуватися про затишок у приміщенні	
13.	Читати військову літературу	
14.	Слухати оперну і симфонічну музику	
15.	Читати книги про художників	
16.	Уроки математики	
17.	Вирішувати задачі з хімії	
18.	Вивчати анатомічну структуру рослин і тварин	
19.	Читати про економіку і державний устрій країн	
20.	Читати технічні журнали	
21.	Читати статті і науково-популярні журнали про досягнення в галузі радіотехніки	
22.	Аналізувати й оцінювати літературні твори	
23.	Знайомитися з різними законами, статутами, інструкціями	
24.	Вивчати історію міста чи району, в якому ви живете	
25.	Допомагати товаришам у навчанні, пояснювати важкі питання	
26.	Уроки анатомії і фізіології людини	
27.	Складати і вести картотеки	
28.	Знайомитися з військовою технікою	

29.	Слухати сучасну популярну музику	
30.	Відвідувати музеї, художні виставки	
31.	Учитися в математичній школі	
32.	Уроки хімії	
33.	Читати книги про рослини і тварин	
34.	Їздити в геологічні експедиції	
35.	Знайомитися із сучасними досягненнями техніки	
36.	Займатися в радіотехнічному гуртку	
37.	Читати літературно-критичні і публіцистичні статті	
38.	Вивчати політичний устрій і соціальні зміни країн	
39.	Читати книги на історичні теми	
40.	Виконувати роботу педагога-організатора	
41.	Знайомитися з досягненнями в галузі медицини	
42.	Організовувати харчування в походах	
43.	Уроки фізкультури	
44.	Займатися в музичній школі	
45.	Займатися в ізостудії	
46.	Вирішувати задачі з алгебри	
47.	Робити досліди з хімії	
48.	Уроки ботаніки, зоології, анатомії	
49.	Дізнаватися про відкриття нових родовищ корисних копалин	
50.	Розбиратися в кресленнях і схемах	
51.	Ремонтувати побутові електроприлади	
52.	Пробувати писати розповіді, вірші	
53.	Проводити політінформації в класі	
54.	Дивитися фільми про історичні події в різних країнах	
55.	Готувати доповіді, повідомлення і виступати з ними перед молодшими дітьми	
56.	Піклуватися про хворих, надавати їм допомогу	
57.	Допомогти товаришу у виборі відповідного одягу	
58.	Брати участь у військових іграх, походах	
59.	Декламувати, виступати на сцені, співати в хорі	
60.	Оформляти стінгазети, стенди, виставки, монтажні	
61.	Вирішувати задачі по геометрії	
62.	Вивчати за допомогою мікроскопа живі організми і тканини	
63.	Самостійно виводити формули хімічних реакцій	
64.	Уроки географії	
65.	Збирати і ремонтувати різні механізми	
66.	Збирати і ремонтувати радіоапаратуру	
67.	Вивчати походження слів і висловлювань	
68.	Виступати з доповідями перед великою аудиторією	

69.	Знайомитися з стародавньою культурою по розкопках археологів	
70.	Працювати педагогом-організатором у молодших класах	
71.	Робити перев'язки, надавати першу допомогу при травмах	
72.	Робити людям різні побутові послуги	
73.	Займатися в спортивній секції	
74.	Грати на музичних інструментах	
75.	Малювати олівцем, фломастерами, фарбами	
76.	Читати науково-популярну літературу про математичні відкриття і відомих математиків	
77.	Займатися в хімічному гуртку, брати участь у хімічних олімпіадах	
78.	Доглядати за рослинами і тваринами, спостерігати за ними	
79.	Здійснювати тривалі і важкі походи, під час яких доводиться напружено працювати за заданою програмою	
80.	Уроки праці	
81.	Розбиратися в складних радіосхемах	
82.	Працювати зі словником, літературними джерелами, бібліографічними довідниками	
83.	Читати в газетах і дивитися по телебаченню політичні новини	
84.	Знайомитися з законами історичного розвитку людства	
85.	Проводити час з малятами, розповідати, читати їм книги	
86.	Виявляти турботу і чуйність стосовно людей	
87.	Виявляти такт, витримку, самовладання в спілкуванні з людьми	
88.	Вивчати історію великих історичних боїв і долі видатних полководців	
89.	Дивитися театральні постановки по телебаченню.	
90.	Знайомитися з картинами, скульптурними пам'ятниками, іншими пам'ятниками мистецтва	
91.	Займатися додатково математикою, брати участь у математичних олімпіадах	
92.	Дізнаватися про нові досягнення в галузі хімії	
93.	Брати участь у роботі біологічних гуртків і проводити досліди з рослинами і тваринами	
94.	Складати географічні і геологічні карти	
95.	Навчитися самому водити машину і вміти її ремонтувати	
96.	Уроки фізики	
97.	Писати твори на вільну тему	
98.	Вести дискусії на політичні теми	
99.	Порівнювати звичаї і вдачі різних народів, знайомитися з історією культури	
100.	Аналізувати свої вчинки, поведження в спілкуванні з людьми	

101.	Читати медичні довідники, словники	
102.	Працювати над поліпшенням умов праці й удосконалюванням устаткування	
103.	Займатися спортом, брати участь у спортивних змаганнях	
104.	Брати участь у вечорах шкільної самодіяльності	
105.	Випилювати, випалювати, різати по дереву	
106.	Виконувати роботу, що вимагає математичних знань	
107.	Виконувати роботу, що вимагає знань принципів і законів хімії	
108.	Виконувати роботу на відкритому повітрі, що вимагає фізичного навантаження	
109.	Довгостроково працювати в польових умовах	
110.	Виконувати складні технічні роботи, що вимагають великої точності	
111.	Виконувати роботу в закритому приміщенні, що вимагає фізичного навантаження	
112.	Роботу, що вимагає аналізу, обмірковування, вміння виражати свої думки	
113.	Роботу, що вимагає неупередженого ставлення до людей, розуміння їхньої психіки	
114.	Працювати з книгами, порівнюючи й аналізуючи вивчене	
115.	Роботу, що вимагає великого такту, витримки, самовладання	
116.	Роботу, що вимагає великої любові до людей, уваги до них	
117.	Постійно працювати з людьми	
118.	Роботу, що вимагає рішучості, витривалості, дисципліни	
119.	Роботу, що вимагає постійної підготовки, повторних вправ	
120.	Бачити в повсякденному прекрасне і прагнути передати це людям	

Після того, як заповнені бланки відповідей, підрахуйте кількість плюсів у кожному вертикальному стовпчику. Найбільша кількість плюсів в одному зі стовпчиків відповідає інтересу до даної галузі знань чи до даної діяльності.

1 – математика

2 – хімія

3 – біологія

4 – геологія, географія

5 – техніка

6 – електротехніка, радіотехніка

7 – література, журналістика

8 – юриспруденція

- 9 – історія
- 10 – педагогіка
- 11 – медицина
- 12 – сфера обслуговування
- 13 – спорт і військова справа
- 14 – мистецтво (музика, театр, кіно)
- 15 – мистецтво (образотворче)

Бланк відповідей карти інтересів

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
76	77	87	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105
106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120

РОЗДІЛ III

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТИЖДЕНЬ

Понеділок

1. Познайомтеся з загальноосвітнім навчальним закладом (ЗНЗ), його історією та традиціями.
2. Познайомтеся з учнями та класним керівником.
3. Випишіть у щоденник педагогічних спостережень відомості про ЗНЗ, список класу, розміщення учнів за партами, розклад уроків і дзвінків.
4. Відвідайте три уроки і запишіть їх у щоденник за схемою:

Дії вчителя	Дії учнів	Примітки
-------------	-----------	----------

Проаналізуйте, чи відповідають уроки структурі:

1. Самопрезентація вчителя;
2. Мотивація навчальної діяльності;
3. Головна частина (опитування, вивчення та закріплення нового матеріалу);

4. Підведення підсумків уроку.

Оформіть щоденник, сплануйте роботу на тиждень.

Вівторок

1. Відвідайте три уроки, проаналізуйте, чи були це уроки-діалоги (за схемою методики дослідження характеру педагогічної взаємодії на уроці).

2. Визначте мету та сукупність педагогічних задач кожного уроку. Чи була, на Ваш погляд, досягнута мета уроку? В яку діяльність включав учитель учнів для її досягнення?

3. Вивчіть ставлення учнів до ЗНЗ, навчання, вчителів, використавши методику незакінчених речень і проаналізувавши їх результати.

4. Обсудіть з класним керівником та учнями класу результати.

5. Дослідіть стиль спілкування класного керівника з учнями, використавши схему методики вивчення типу професійної поведінки вчителя.

6. Зробіть необхідні записи у щоденнику педагогічних спостережень за робочий день.

Середа

1. Відвідайте три уроки і проаналізуйте стиль педагогічного керівництва учителя на уроці.

2. Запишіть всі репліки вчителя на початку уроку і реакції дітей за схемою:

Дії вчителя, його зовнішній вигляд	Дії учнів, їх реакції	Примітки
------------------------------------	-----------------------	----------

3. Проведіть з учнями класу соціометричне дослідження, використавши відповідну методику.

4. Обробіть статистично результати соціометрії, запишіть їх у щоденник.

5. Зробіть необхідні записи у щоденнику педагогічних спостережень за робочий день.

Четвер

1. Відвідайте три уроки і проаналізуйте тип професійної поведінки вчителя на уроці.

2. Визначте, яке надзавдання ставить учитель на уроці (надзавдання – це те, заради чого вчитель проводить цей урок, що його особисто приваблює на уроці).

3. Дослідіть інтереси учнів класу, використавши карту інтересів.

4. Проведіть аналіз результатів.

5. Зробіть необхідні записи у щоденнику педагогічних спостережень за робочий день.

П'ятниця

1. Відвідайте три уроки і проаналізуйте кожен:

❖ чи був це урок-діалог;

❖ стиль педагогічного керівництва учителя на уроці;

❖ тип професійної поведінки вчителя на уроці.

2. Результати запишіть у щоденник педагогічних спостережень.

3. Зробіть необхідні записи у щоденнику педагогічних спостережень за робочий день.

4. Підготуйте письмові звіти про результати досліджень.

5. Підготуйтеся до обговорення результатів своєї роботи з груповим методистом.

ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

На завершальному етапі пропедевтичної практики студент складає **звіт у щоденнику педагогічних спостережень за такою схемою:**

1. Виконання індивідуального плану: ...

2. Допомога класному керівнику у ...

3. Зроблено педагогічні відкриття для себе (зрозумів, що ...; переконався у ...; перевірів ...) тощо.

4. Побажання щодо вдосконалення змісту та організації практики.

На стандартних листах кожна мікрогрупа готує звіти з усіх окреслених напрямків роботи і подає всю документацію мікрогрупи у файлі (див. додатки оформлення звітів про результати досліджень).

Пропедевтична практика завершується обговоренням у групі, де підводяться підсумки роботи і виставляються відповідні бали.

На підсумковій конференції, яка може проводитися не пізніше наступного тижня, студенти доповідають про результати наукових досліджень, про результати власних досягнень, висловлюють свої зауваження, піднімають виявлені проблеми, висловлюють свої побажання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О.А. Педагогическая практика студентов : [учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов]. / Абдуллина О. А., Загряжкина Н. Н. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Просвещение, 1989. – 175 с.
2. Горленко В.П. Цели педагогической практики : проблемы обоснования / Горленко В.П. // Педагогика. – 1999. – №4. – С.73-77.
3. Журжина Ш. В. Педагогической практике – исследовательский характер / Журжина Ш. В., Филоненко-Алексеева А. Л. // Педагогическое образование. – Вып. 4. – 1991. – С. 41-46.
4. Задесенец М.П. Педагогическая практика студентов : Программа и методические указания / Задесенец М.П. – К. : Вища школа, 1980. – 111 с.
5. Организация практик профессионально-педагогического творчества студентов / [Шевченко П.И., Красовский Б.Д., Дмитрик И.С.] // Подготовка студентов к профессионально-педагогическому творчеству. – К., 1992. – С.58-68.
6. “Освіта і вчитель у контексті українського державотворення” : Постанова загальних зборів Академії педагогічних наук України // Педагогічна газета. – 1999. – №1. – С. 7.
7. Педагогічна майстерність : підруч. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і переробл]. –

К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

8. Педагогічна майстерність : хрестоматія / [упор. І. А. Зязюн, Н. Г. Базидевич, Т. Г. Дмитренко та ін.]; За ред. І. А. Зязюна. – К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 462 с.

9. Про загальну середню освіту: Закон України // Голос України. – 1999. – 23 червня – С. 4-7.

10. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України // Освіта України. – 2002. – 23 квітня – С. 1.

11. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України // Зб. законодавчих та нормативних актів про освіту. – К., 1994. – Вип. I. – С. 139-153.

12. України XXI століття. Державна Національна програма “Освіта”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.

13. Харламов И.Ф. Педагогическая практика : старые и новые подходы / Харламов И.Ф., Горленко В.П. // Педагогика. – 1997. – №4. – С.72-78.

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати соціометрії учнів 8-А класу

Виконала: Коваленко О.В., група М-32

Список учнів	Лідерство			Учень			Особистість		
	З ким би ти хотів працювати в команді?			До кого звертаєшся за допомогою з учнів за домашнім завданням?			До кого звертаєшся з особистими питаннями?		
	кільк.	кільк. загал.	рейтинг	кільк.	кільк. загал.	рейтинг	кільк.	кільк. загал.	рейтинг
Бескаєв О.	0	0	0	/	1	4	0	0	0
Вегеш О.	0	0	0	0	0	0	/	1	4
Дейнега О.	//	2	3	/	1	4	/	1	4
Герасименко В.	///	3	2	/	1	4	//	2	3
Ємець Ю.	////	4	1	////	4	2	////	5	1
Заслонкін В.	/	1	4	0	0	0	/	1	4
Залевський Д.	//	2	3	/	1	4	/	1	4
Зимогляд Ю.	//	2	3	/	1	4	/	1	4
Коломієць К.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Корецький Д.	/	1	4	/	1	4	/	1	4
Кучерук А.	////	4	1	////	5	1	////	5	1
Літвінова О.	///	3	2	////	4	2	///	4	2
Маковська О.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Нечеса І.	//	2	3	//	2	3	//	2	3
Остапущенко А.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Продайко Ю.	/	1	4	/	1	4	/	1	4
Півненко К.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Пономаренко О.	/	1	4	/	1	4	0	0	0
Сіробаба А.	//	2	3	/	1	4	0	0	0
Солодовий Є.	//	2	3	/	1	4	0	0	0
Тушинська Т.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фурман М.	//	2	3	//	2	3	/	1	4
Щеглова Ю.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ячнікова Н.	0	0	0	0	0	0	0	0	0

В дослідженні приймало участь 24 учня.

За даними соціометрії проведеної у 8-А класі ми визначили:

- У 8-А класі лідером є Кучерук Анастасія (І місце), а також Ємець Юлія та Літвінова Оксана (ІІ місце). Але є такі діти, які не є лідерами в класі. Це: Бескаєв О., Вегеш О., Коломієць К., Моковська О., Півненко К., Щеглова Ю., Ячнікова Н.
- Найкращим учнем у 8-А класі є Кучерук Анастасія(І місце) і Ємець Юлія

та Літвінова Оксана (II місце). Але є діти, до яких ніхто не звертається за допомогою у виконанні домашньої роботи. Це такі діти: Вегеш О., Заслонкін О., Коломієць К., Моковська ., Остапущенко А., Півненко К., Тушинська Т., Щеглова Ю.

3. Найкращою особистістю є також Кучерук Анастасія, Ємець Юлія (I місце), Літвінова Оксана (II місце). Є діти до, яких ніколи не звертаються за домашнім завданням. Це такі діти: Бескаєв О., Коломієць К., Моковська О., Остапущенко А., Півненко О., Сіробаба А., Солодовий Є., Щеглова Ю., Ячнікова Н.

4. ...

Бланк відповідей карти інтересів учнів 8-В класу

Дослідження виконали:

Чмир Наталія, Макаренко Яна,

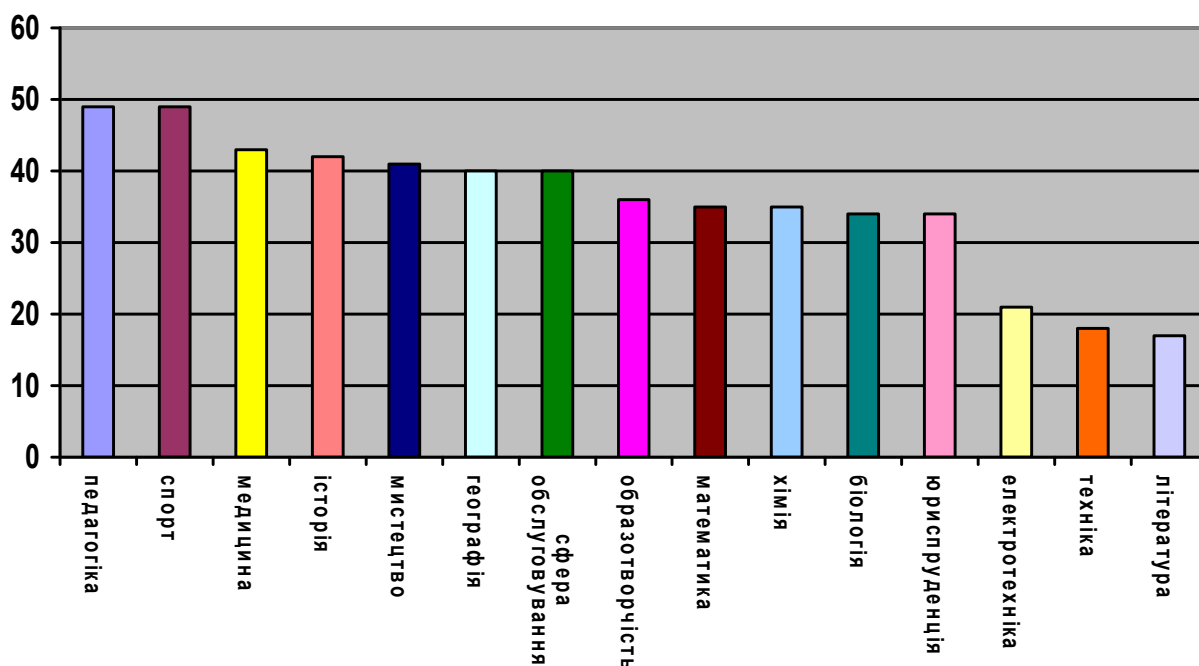
Лещенко Олеся, Ножка Олександр.

Звіт підготувала Чмир Наталія Михайлівна

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
+1	+6	+5	+5	+3	+6	+3	+2	+5	+5	+4	+7	+2	+1	+2
-11	-4	-7	-7	-9	-4	-7	-7	-7	-5	-7	-2	-10	-10	-6
01	02	01	01	01	01	03	04	01	02	02	04	01	02	05
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
+6	+2	+2	+1	+5	+3	+7	+—	+11	+9	+6	+2	+3	+12	+6
-4	-9	-8	-10	-7	-9	-4	-5	-1	-2	-5	-8	-9	--	-6
02	02	03	02	01	01	02	08	01	02	02	03	01	01	01
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
+2	+6	+7	+10	+5	+2	+1	+3	+2	+7	+4	+9	+7	+3	+7
-9	-5	-4	-1	-4	-9	-9	-8	-5	-5	-6	-3	-4	-8	-7
02	02	02	02	04	02	03	02	06	01	03	01	02	02	06
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
+3	+7	+4	+3	+2	+—	+9	+5	+3	+4	+7	+12	+6	+7	+3
-8	-3	-8	-8	-8	-10	-3	-6	-7	-7	-3	--	-5	-3	-7
02	03	01	02	02	03	01	02	03	02	03	01	02	02	03
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
+4	+8	+1	+8	+1	+1	+4	+9	+9	+9	+4	+5	+7	+6	+8
-8	-3	-10	-3	-9	-9	-8	-3	-3	-3	-6	-6	-2	-6	-3
01	02	02	02	03	03	1	02	01	01	03	02	04	01	02
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
+1	+3	+9	+7	+11	+1	+2	+3	+3	+7	+9	+7	+5	+1	+6
-9	-9	-0	-3	-2	-11	-10	-8	-7	-5	-1	-5	-7	-10	-5
-03	01	04	02	0—	01	01	02	03	01	03	01	01	02	02
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105
+1	+1	+3	+1	+10	+—	+6	="	+3	+2	+1	+—	+7	+6	+6
-10	-11	-9	-11	-1	-12	-6	-10	-9	-8	-11	-12	-2	-6	-5
03	01	01	01	02	01	01	01	01	03	01	01	04	01	02
106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
+—	+2	+4	+1	+—	+3	+3	+5	+6	+6	+8	+8	+5	+4	+4
-10	-9	-6	-9	-10	-8	-9	-6	-5	-5	-3	-3	-7	-7	-7
03	02	03	03	03	02	01	02	02	02	02	02	01	02	02
18	35	35	40	36	17	34	21	41	49	42	49	43	40	34

Аналіз результатів дослідження інтересів дітей у 8-В класі

В дослідженні приймало участь 13 учнів.

Висновок: За підсумками опитувань можна зробити висновок, що учні 8-В класу мають різносторонні інтереси. Але все ж таки головнішими для них є гуманітарні предмети. На першому місці, як показали дані стоїть педагогіка. Хоча учні її ще і не вивчають. Досить серйозно діти відносяться до спорту. Це видно було, навіть, по реакції, коли вони відповідали на питання анкети, які були пов'язані зі спортом, хоча це і дуже цікавий предмет. Це говорить про те, що можливо, вчитель не досить яскраво викладає цей предмет. За результатами опитувань школярі мало цікавляться природничими науками. Я думаю, що це тому, що хімію вони тільки почали вивчати і ще не досить усвідомили для себе її значення і сутність. Тому вчителям потрібно на це звернути більше уваги. Технікою учні також мало цікавляться. Я думаю, це пов'язано з тим, що в класі більше дівчат, а цим предметом все ж таки в більшій мірі цікавляться хлопці...

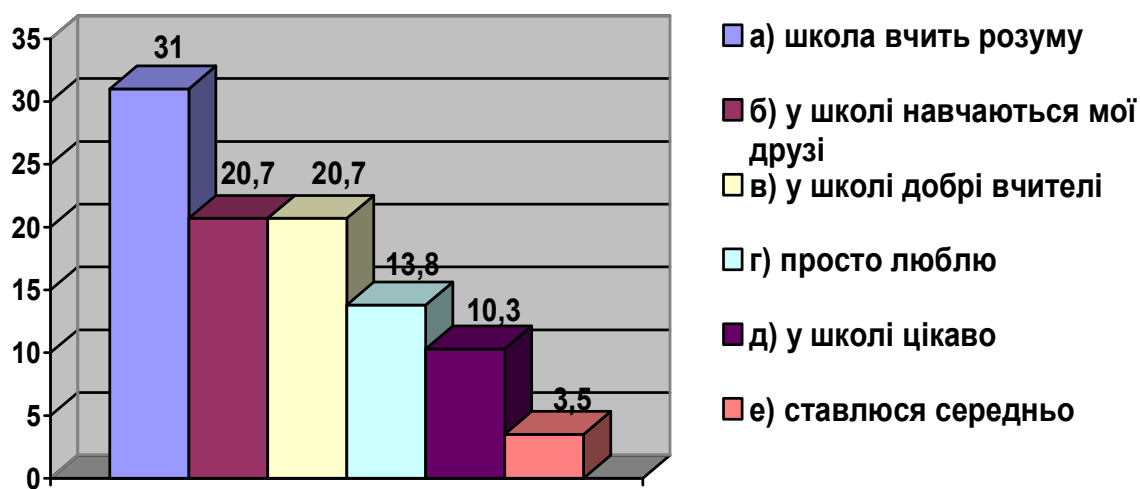
Особисто я усвідомила, що діти цікавляться різними галузями. Не цікаво те, чого не знають, тому моє завдання полягає у тому, щоб познайомити дітей із невідомим, зацікавити, спонукати до пізнавальної діяльності...

Аналіз ставлення учнів 6-Б класу до навчання

Дослідження виконали студентки фізико-математичного факультету, групи М-32:

Дорошенко Оксана, Кирпота Тетяна.

Усього було досліджено 29 дітей. З них навчатися люблять 28 і лише один хлопчик написав, що відноситься середньо, йому і подобається, і ні, але пояснити своє ставлення не зміг. Навчатися люблять 9 дітей тому, що воно вчить розуму, а це становить 31%. У навчальний заклад подобається ходити, бо там навчаються друзі 6-ьох дітей, тобто 20,7%. 20,7% становлять діти, які люблять навчальний заклад тому, що в ньому працюють добрі вчителі. Деякі діти не знають, чому вони люблять навчальний заклад і вони становлять 13,8%. Люблять навчальний заклад, бо в ньому цікаво 3 учням – і це становить 10,3%. Люблять навчальний заклад, бо в ньому цікаво 3 учням – і це становить 10,3%.

Висновок: Головною проблемою, над якою необхідно працювати вчителям, є негативне ставлення учнів до школи. Я вважаю, що нам необхідно докладати максимум зусиль для того, щоб наші уроки були цікавими і пізнавальними, а самі ми були позитивно налаштовані, розуміючі, але водночас вимогливі – тоді і діти будуть любити навчальний заклад і ходитимуть до нього як на свято, і працюватимуть на уроці краще...

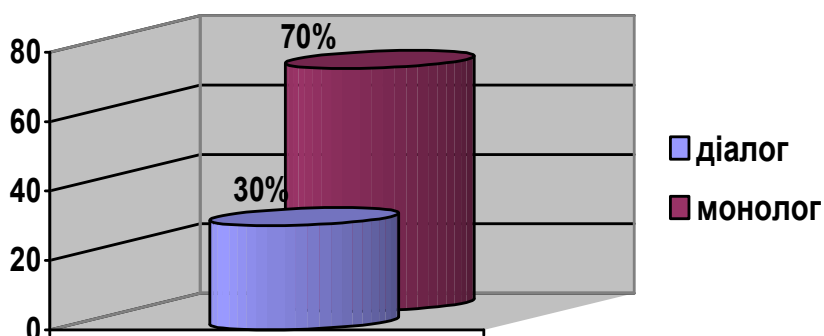

Аналіз взаємодії вчителя з учнями 8-Б класу

Дослідження проводили: Котовець Н., Мацюцька В.

Досліджено було 10 уроків. З них переважно:

- Урок математики – урок-діалог з елементами монологу
- Урок англійської мови – урок-монолог з елементами діалогу
- Урок російської мови – урок-монолог з елементами діалогу
- Урок географії – урок-монолог з елементами діалогу
- Урок фізики – урок-монолог з елементами діалогу
- Урок трудового навчання – урок-монолог
- Урок біології – урок-монолог з елементами діалогу
- Урок хімії – урок-діалог з елементами монологу
- Урок історії – урок-монолог з елементами діалогу
- Урок зарубіжної літератури – урок-діалог з елементами монологу

Висновок: Дослідження виявили, що більшість уроків проходить у вигляді монологу з елементами діалогу (70%). Вчитель ставить за мету інформаційне насичення учнів. До речі, позиція учителя функціонально-рольова, а учень – виконавець. Рівень знань оцінюється за формальними ознаками і результатом є знання-значення. На нашу думку, має бути більше уроків-діалогів, на яких учитель розвиває учнів засобами предмету, вони ж самі оволодівають досвідом через вчасне осмислення предмету. Управління здійснюється рефлексивно. Тоді результат – знання-сенси. Ми усвідомлюємо важливість оволодіння методикою організації та проведення уроку-діалогу...

**Аналіз результатів дослідження стилю педагогічного керівництва
учителів у 8-В класі**

Дослідження проводили:

студенти природничого

факультету групи П-31

Макаренко Яна, Лещенко Олеся

У ході дослідження було проаналізовано 8 уроків учителів: біології, української мови та літератури, англійської мови, зарубіжної літератури, історії, математики, фізики та хімії.

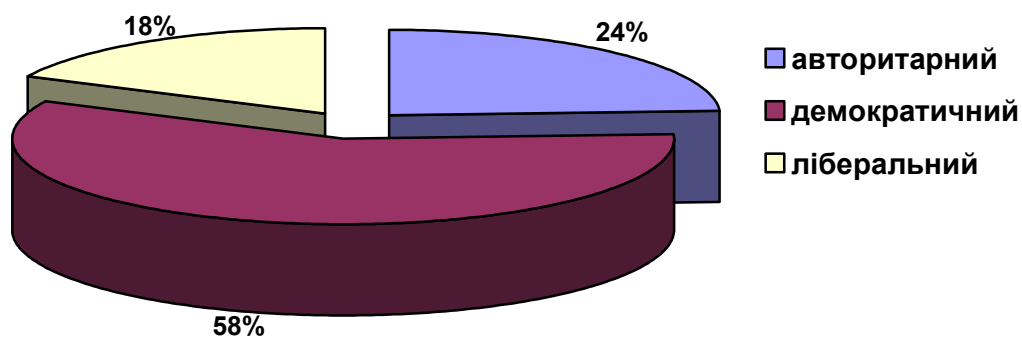
Одержали відповідно такі результати:

Вчителі	Стилі керівництва		
	А	Л	Д
біології	77,8%	22,2%	–
української літератури	11,1%	22,2%	66,7%
української мови	22,2%	33,3%	44,5%
англійської мови	–	22,2%	77,8%
зарубіжної літератури	11,1%	11,1%	77,8%
історії	–	33,3%	66,7%
математики	33,3%	22,2%	44,5%
фізики	55,5%	–	44,5%
хімії	–	11,1%	88,9%

де А – авторитарний стиль; Л – ліберальний стиль; Д – демократичний стиль.

Потрібно відмітити, що під час дослідження чисто авторитарного, або чисто демократичного стилю не спостерігалось. Ми вважаємо, причина цьому – індивідуальність кожного вчителя, тобто його педагогічний досвід, характер, вміння настроїти себе на роботу з класом тощо....

Продемонструємо результати досліджень схематично:

Зі схеми видно, що у середньому для 58% вчителів переважає демократичний стиль керівництва і відповідно у 24% – авторитарний, у 18% – ліберальний.

Досліджуючи поведінку і знання учнів на уроках, ми помітили, що у вчителів, які мають авторитарний стиль керівництва, діти показували хороші знання, але не проявляли ініціативи та творчості, працювали переважно на репродуктивному рівні пізнавальної активності, водночас у вчителів, які мають демократичний стиль керівництва, учні працювали переважно на пошуковому та творчому рівнях пізнавальної активності, виявляючи зацікавленість і задоволення...

Отже, можемо сказати, що найбільш оптимальним, прогресивним і продуктивним є демократичний стиль керівництва з елементами авторитарного та ліберального, які використовуються доцільно...

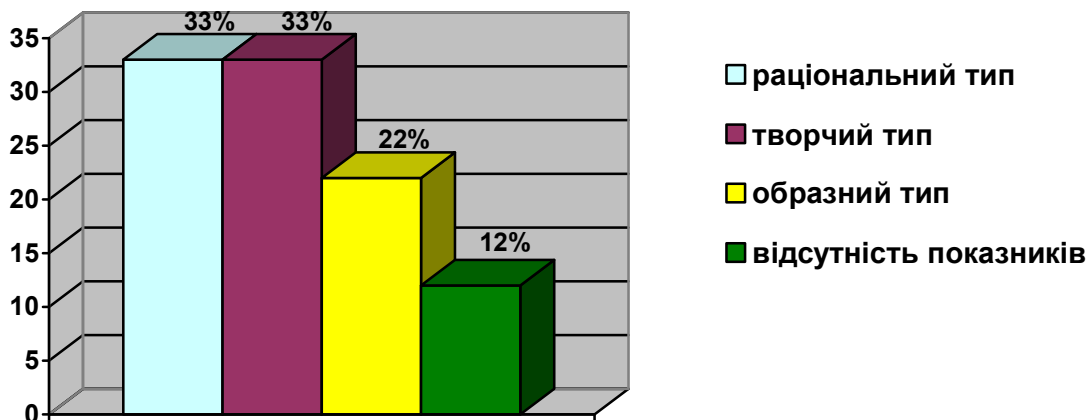
Аналіз результатів дослідження типу професійної поведінки вчителів у 9-А класі

Дослідження проводили:

Баглай Юлія, Вовченко Олена

Досліджено було 9 учителів.

1 – учитель математики – *раціональний тип*; 2 – учитель хімії – *творчий тип*; 3 – учитель укр. мови – *раціональний тип*; 4 – учитель біології – *творчий тип*; 5 – учитель історії – *творчий тип*; 6 – учитель права – *образний тип*; 8 – учитель рос. мови – *раціональний тип*; 9 – учитель англійської мови – *образний тип*.

Висновок: За підсумками дослідження, з'ясовано, що у кожного вчителя власні погляди щодо викладу матеріалу. За даними результатами можна побачити узагальнення наших спостережень: раціональний і творчий типи домінують над образним типом. По 33% учителів мають раціональний і творчий типи поведінки, 22% вчителів мають образний тип, у 12% – відсутні показники до педагогічної діяльності. Порівнюючи всі типи поведінки, бачимо, що творчий тип дає найкращий результат. І діти мають бажання кожного разу йти на урок в хорошому настрої до вчителів з такими типами професійної поведінки. Ми усвідомили, що потрібно самовдосконалюватися, набуваючи таких якостей особистості, які дозволять виробити творчий тип професійної поведінки...

**Аналіз характеру взаємодії класного керівника
з учнями 5-Б класу**

Виконала студентка групи М-32:

Коваленко О.В.

Фіксація результатів: 1а, 2а, 3а, 4б, 5а, 6а, 7а, 8а, 9б, 10б, 11а, 12а, 13а, 14б.

Висновок: Аналіз результатів дослідження характеру взаємодії класного керівника з учнями дозволяє дійти висновку, що у класного керівника домінує демократичний стиль керівництва (71%), спілкування на основі дружніх стосунків і захоплення спільною творчою діяльністю, творчий тип професійної поведінки. Проте в окремих випадках класний керівник діє автономно (29%). Сам розробляє програму на перспективу розвитку класного колективу. Діти ще недостатньо націлені на самостійну роботу і згуртовані, тому за відсутністю класного керівника робота в класі припиняється...

До класного керівника діти звертаються здебільшого у разі виникнення конфліктів. Підсумки роботи підводить сам учитель...

Спостерігаючи за взаємодією класного керівника, я усвідомила, що характер цієї взаємодії впливає на стосунки, на їх продуктивність, тому дуже важливо оволодіти технологією організації рефлексивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, продуктивних стосунків, розвивати свою педагогічну позицію і педагогічні здібності...

Навчальне видання

Упорядники:

Гриньова Марина Вікторівна

Малаканова Лариса Василівна

Сорокіна Галина Юрївна

Методичні рекомендації

ПРОПЕДЕВТИЧНА ПРАКТИКА

III курс

Для студентів всіх спеціальностей

Підписано до друку 27. 02. 2014 р.

Папір офсетний. Друк трафаретний. Ум. друк. арк. 3,67.

Наклад 300 прим. Формат 60*84/16.

Зам. № 258

Друк: ПП «Астроя»

Адреса: 36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20 Б.

Тел.: (0532)509-167